

Ірина Валеріївна БУЛЬБА,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ, Харків, Україна;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9344-8458>

Науковий керівник: Байлов Антон Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права і кримінології

факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, Харків, Україна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Слово «корупція» міцно вкоренилося у свідомості кожного українця. З року в рік влада впроваджує нові способи боротьби із так званим «хабарництвом», однак, як показує практика, такі дії майже безрезультатні. В умовах глобалізації корупція являє собою явище, яке безпосередньо впливає на економіку і суспільство кожної держави, тобто є проблемою транснаціонального характеру.

Фахівець з проблем протидії корупції Сар Дж. Пундей говорив, що корупція не є інфекцією, яку раптом може підхопити здорове суспільство. Вона є наслідком явищ і тенденцій політики, економіки та загальному розвитку держави. Жодна країна ніколи не була повністю вільною від неї [1, с. 85]. Його слова залишаються актуальними і по сьогоднішній день.

За даними антикорупційної організації Transparency International у світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік Україна посідає 131 місце зі 176 країн. CPI – це рейтинг країн світу, що укладається організацією Transparency International з 1995 року. У рейтингу відображено сприйняття корупції від 100 (немає корупції) до 0 (сильна корупція). Країни у рейтингу впорядковані за показником рівня корупції, який базується на комбінації незалежних опитувань та оцінок рівня корупції. У дослідженнях беруть участь авторитетні міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі зі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum, Азійського та Африканського банків розвитку тощо [2]. Варто визнати, що у порівнянні із дослідженнями минулих років рівень корупції в Україні знизився, але буквально на 1–2 бали, що не є суттєвим досягненням для країни, влада якої назвала боротьбу з корупцією пріоритетним напрямком.

Новизною в сфері боротьби з корупцією в Україні стало введення використання електронного способу декларування доходів. Нова е-декларація складається із 16 розділів, на відміну від попередньої, яка містила лише 6. Окрім декларування доходів, нерухомого майна, транспортних засобів, видатків тощо, з'явилися нові розділи про об'єкти незавершеного будівництва, нематеріальні активи, бенефіціарну власність у юридичних особах та на майно, членство в громадських об'єднаннях та їхніх органах, роботу за сумісництвом. Також суб'єкт декларування повинен вказувати всі речі, які коштують понад 100 мінімальних зарплат, встановле-

них на 1 січня звітного року. Таким чином законодавець хоче унеможливити приховання незаконного отримання доходів і здійснення за їх рахунок життєдіяльності декларантом. Е-декларація – це ще один крок до прозорості і законної діяльності нашої влади та боротьби із корупційними проявами в українському суспільстві.

За декларування завідомо недостовірних відомостей декларант може бути притягнений до дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Відповідно до ст. 366¹ Кримінального кодексу України (далі – КК України) кримінальна відповідальність настає за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації. При цьому відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Виходячи зі змісту диспозиції ст. 366¹ КК України, кримінальна відповідальність настає виключно за подання «завідомо недостовірних» відомостей, тобто такої інформації, яку суб'єкт декларування усвідомлював або міг усвідомлювати на момент внесення її до е-декларації. Тобто дане кримінальне правопорушення повинно бути вчинене з прямим умислом. Однак слід звернути увагу на той момент, що в декларації вказуються дані, які декларанту надаються також членами його сім'ї, які, в свою чергу, можуть повідомити і недостовірну інформацію, оскільки вони не є суб'єктами декларування і до будь-якої із видів відповідальності за невиконання правил заповнення декларації притягуватися не будуть. Звідси випливає, що суб'єкт декларування може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за внесення «завідомо недостовірних відомостей», не вважаючи останні такими.

В даному випадку постає проблема із визначенням кваліфікації діяння, вчиненого декларантом, оскільки проблема полягає у визначенні спрямованості умислу. Загальновідомим є факт застосування презумпції невинуватості в судовій та правоохоронній системі України. Тому обов'язок доказування умислу декларанта на внесення завідомо неправдивих відомостей покладається на працівників

органу досудового розслідування, однак чи не доцільнішим би було застосування такого принципу як «презумпція корумпованості». Тобто обов'язок доведення своєї правоти і невинуватості покладається власне на самого декларанта, який законними методами повинен довести, що не мав умислу на внесення завідомо неправдивих відомостей до е-декларації.

Однією з проблем застосування норм ст. 366¹ КК України є також суб'єктивність визначення поняття «завідомо недостовірні відомості», що нерозривно взаємопов'язано із попереднім дискусійним аспектом. Що саме мав на увазі законодавець під словосполученням «завідомо недостовірні відомості» залишається суб'єктивним критерієм. Тому пропонується під визначення поняття «завідомо недостовірні відомості» розуміти приховану, неправильну інформацію, яка до моменту внесення суб'єктом декларування в декларацію була відомою декларанту і усвідомлювалася повною мірою. В усіх інших випадках кримінальна відповідальність не може наставати, оскільки, протизаконно притягувати декларанта до відповідальності за внесення завідомо неправдивих відомостей, якщо він не вважає їх такими. Але в такого роду справах про-

блематичною буде не тільки кваліфікація діяння, а й процедура доказування.

Останнім часом український законодавець достатньо швидкими темпами реформує нормативно-правову базу нашої держави, проте ефективність її застосування бажає залишатися кращою. Так і у випадку із дієвістю ст. 366¹ КК України на практиці. Існує ряд проблем, які на сьогоднішній день залишаються не вирішеними, що унеможливорює реалізацію даної правової норми у житті. Не може бути ефективним оновлення системи декларування, якщо повністю не завершена процедура встановлення правил заповнення е-декларацій, перевірки внесених до них відомостей та встановлення відповідальності за порушення таких правил. Тому, перш за все, варто стабілізувати законодавчу базу, можливо в деякій мірі протестувати дієвість технічних нововведень стосовно декларування, щоб визначити недоліки її функціонування з метою якнайшвидшого їх усунення, а потім вводити дану ідею в загальнообов'язкове користування, що надасть змогу Національному агентству з питань запобігання корупції здійснювати фінансовий контроль за діяльністю державних службовців у відповідності до положень Закону України «Про запобігання корупції»

Список бібліографічних посилань

1. Пундей Сар. Дж. Боротьба з корупцією. Критичний огляд з аналізом міжнародного досвіду // ТД. Матеріали українсько-американського семінару «Проблеми економічного зростання: питання доброчесності». Львів: Афіша, 1997. С. 84–87.
2. Індекс корупції CPI-2016 // Transparency International Ukraine: офіц. сайт. URL: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016/> (дата звернення: 14.02.2017).

Одержано 15.02.2017